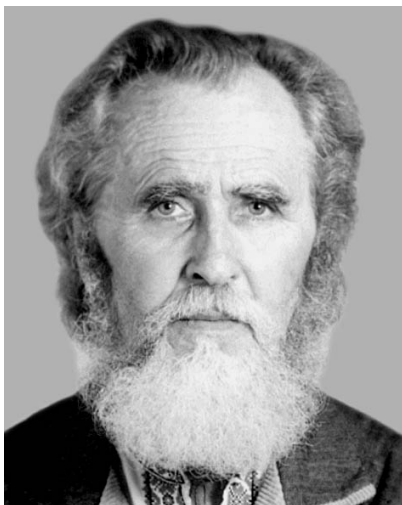

БЕРДНИК Олесь (Олександр) Павлович (27. 11. 1926, с. Вавилове Снігурівського р-ну Херсонської, нині Миколаївської обл. — 18. 03. 2003, Київ) — письменник, мислитель, громадсько-політичний діяч. Член НСПУ (1958–73, від 1987). Учасник 2-ї світової війни. Закінчив студію при Київському українському драматичному театрі ім. І. Франка (1949). Працював актором. 24 жовтня 1949 заарештований і 23 квітня 1950 засуджений за звинуваченням у «зраді Батьківщині» до 10 р. ув'язнення, 5 р. заслання і 3 р. позбавлення прав. Звільнений 1954.

Один із засновників наук.-фантастичного жанру в укр. літературі. Вийшло бл. 30-ти книг, насаджених ідеями філософії космізму — осягненням людини як космічної істоти, «титана», «дитини Безмежжя». Перша зб. повістей та оповідань — «Поза часом і простором» (К., 1956). У доробку Бердника — повісті та романи «Шляхи титанів» (К., 1958), «Стріла часу» (К., 1960), «Серце Всесвіту» (1962), «Діти Безмежжя» (К., 1964), «Подвиг Вайвасвати» (1965), «Хто ти?» (К., 1966; 1987), «Вогняний вершник» (1967), «Чаша Амріти» (1968), «Покривало Ізиди» (К., 1969; 1988), «Вогнесміх» (К., 1988), психоаналіт. феєрія «Пітьма вогнища не розпалює...» (К., 1993); зб. поезій «Блакитний коваль» (Торонто, 1975), «Кажу Вам (Священні знаки)» (К.; Нью-Йорк, 1989), до якої увійшли цикл «Зорі крізь ґрати» (1989), поеми «По Ра...» (1977), «Тарасове заклиття» (1978), драматичні поеми «Остання ніч» (1975, про Джордано Бруно), «Тартар» (1978–80, про пекельну абсурдність життя непробудженого людства).

Програмний твір — дилогія «Камертон Дажбога» (К., 1996). Перша її книга — заборонений роман «Зоряний корсар» (К., 1971). Тут, за свідченням Бердника, «у по-статі головного героя зашифровано Христа як вічного

повстанця проти сатанинського строю життя на Планеті, як Провідника до Світу Радості й Любові». У дилогії робить спробу зазирнути за куліси «лялькового дійства» земної цивілізації — в її космогенез, космоструктуру, майбуття. Лейтмотив творчості — утвердження ідеї нагальності виходу людини у буття «поза часом і простором», у повноту свободи; прагнення пробудити у читачів вищу, космічну свідомість — Христосвідомість. У фокусі поезій та поем — Матір Божа (вона ж — Матір-Україна) і Син — суджений визволитель її з космоісторичного полону, пророцтво про народження Матір'ю-Україною «вогнееликих дітей», які реалізують мрію про всеможливості людини. Б. переймається ідеєю відродження й оновлення з позицій христоцентризму езотеричної традиції в Україні. Заповітом Бердника-містика, Вісника, ключем до його життя і творчості є книги «Тайна Христа» і «Песня надземная (Мистерия Сына Человеческого: Беседы с Учителем Сердца)» (обидві — Київ, 1996). Свято шанує «небесну Церкву Христа» й набагато менше — земну, зважаючи на її заритуалізованість, деформації тощо. Христос Бердника — це Христос не стільки віри (релігії, церкви) чи інтелекту (науки), скільки гнозису — пізнання духовного, кордоцентричного. Він — продовжувач традицій кордо- й христоцентризму Г. Сковороди і П. Юркевича; є в нього й перегук з М. Бердяєвим. Мислитель узасаднює ідею про в'язничність не просто того чи ін. суспільного ладу (капіталізму чи соціалізму), а космоісторичних підстав щільно-матеріального буття земної людини загалом. Людина, за Бердником, — передусім дух, який (з незрозумілих досі причин) замурував себе в тюрму матеріального світу. Звідси доленосна для неї альтернатива: якомога зручніше влаштуватись у в'язнич. світі (стратегія «князя світу цього») або плекати в собі Христово-духовне — що єднає з потугою Джерела Життя, Космічної еволюції — начало з метою виходу в інший вимір буття, що звільняє власне Людину в людині. Земна людина має перетворюватися на космічну. У властивому йому патетично-риторичному стилі говорить про Україну як епіцентр Армагеддону й водночас про Україну космоісторичних пологів христорудини.

Ще на поч. 70-х рр. висунув ідею Альтернативної еволюції — проект трансформації людини-руйнівника у людину-співтворця Універсуму, ворогуючих націй — у збратані, обернення «хворої» еволюції, на основі еґотично-матеріальних розрахунків і «війни всіх проти всіх», — у «здорову», в еволюцію співпраці та любові, а відтак — утвердження земної цивілізації не на еґоцентризмі («все — для людини!»), а на «друго-центризмі» («людина — для всього!»). Із роз'ясненням

суті «Альтернативи» та закликом до її всесвітнього обговорення звертався до законодавців СРСР, Конгресу США, ООН («Альтернативна еволюція. Відкрите дружнє послання Об'єднаним Націям Землі», 1974), до Комітету із захисту навколишнього середовища при ООН («Меморандум Ініціативної Ради Альтернативної Еволюції», 1976 та «Ініціативна Рада Альтернативної Еволюції. Декларація», 1976), до Ватикану («Відкрите Дружнє Послання Його Святійшеству Папі Римському Івану Павлу II», 1978), до національних академій, провідних учених. Важлива складова проекту — ідея створення Духовних республік, у яких не духовне життя підпорядковуватиметься відчуженим від людини, псевдосамодостатнім потребам розвитку економіки, а вона — імперативам вільного саморозкриття духу народів. У листі до Л. Брежнєва Б. констатує факт зради ідеалів революції й пропонує лідерів КПРС остаточно визначитися: з ким він?! («Відкритий лист Л. І. Брежнєву», 1976). Прагнучи об'єднати творчу силу матерів планети, виступив із пропозицією скликати Конгрес Матері й Дитини («До Матерів усього світу», 1977). Б. почули, але його ініціатив не прийняли.

Від 1972 його твори не публікуються, 1976 вилучені з б-к і крамниць. Від 1973 нав'язували стан «в'язня на волі». У 70-х –1-й пол. 80-х рр. друкувався за кордоном (видавництво «Смолоскип»). 1976 — чл.-засновник Української Гельсинської групи (УГГ), від 1977 — її керівник, автор програмних документів організації (зокрема «Декларації УГГ», меморандуму «Україна літа

1977»). 6 березня 1979 ув'язнений за правозахисну діяльність, звільнений 14 березня 1984. Переосмисливши в ув'язненні уроки цього руху, публічно відмовився далі його підтримувати («Заява», 1984). Самопроголосив 1974 («За Українську Духовну Республіку. Хартія УДР (Космічної України)», 1975; есе «Свята Україна», 1974–76; Торонто, 1980), а 1989 заснував де-юре Українську Духовну Республіку, очолив її та провів 7 Соборів. У зверненні до 1-го Президента України Л. Кравчука застерігав від згубних орієнтацій на «моделі Заходу чи Сходу» й пропонував співпрацю «Ієрархії Христа і Божої Матері» у випадку вибору стратегії «Космічної програми Воскресіння» українського народу («Ідеали і катастрофа. Заповіт Президентіві України», 1991). На поч. 90-х рр. констатував «страхітливу містифікацію»: «замість живого немовляти від Матері-України нам винесли з пологового будинку історії муляж...».

Основні твори

Золоті ворота: Повісті, есеї. Париж; Торонто; Балтимор, 1975; Україна Січі Вогняної: Есеї, листи. Париж; Торонто; Балтимор, 1977; Терновий вінець України. Росії минулій, сучасній, грядущій – відкрите послання. Лондон, 1985; Падіння Люцифера. Роздуми письменника-фантаста про космоісторію Сонячної системи // Всесвіт. 1987. № 12; Пора звести блакитний храм. К.; Нью-Йорк, 1989.

[В. Д. Білодід](#)

Бібліографічний опис:

Бердник Олесь (Олександр) Павлович / В. Д. Білодід // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-39187>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).